

שוכב נישא

השוכב הנייח בגבעת ברנר

שוכבים ניידיים על גבי רכב במצעד צה"ל, 1948

כשהיונים גוייסו לשירות...

נצורי גוש עציון דיווחו באמצעותן על מצבם הנואש, הלוחמים של גדוד 890 צירפו אותן לצניחות שלהם והן השתתפו בתרגילים ובמבצעים צה"ליים. ב-1953 היו "מגוייסות" לא פחות מ-1,000 יונים לצה"ל. 95 שנים אחרי שיונה הביאה לחשיפתה של מחתרת ניל"י, סוקר חגי גרי את השימוש ביוני דואר לצורכי קשר ומודיעין, ומספר על עלילותיה של יחידת היונאים המיתולוגית של חיל הקשר

מאת: חגי גרי (סא"ל)

אנדרטה ליונה האלמונית בה"ד 7, 1956

נוח היה, כנראה, הראשון שהפעיל את היונה כאמצעי קשר, כדי לקבל מידע על המבול. מאז, המשיכה היונה לאורך ההיסטוריה לשמש כאמצעי להעברת מידע, החל בימי קדם, עבור בימי הביניים, בעת החדשה ועד תחילת שנות החמישים של המאה העשרים.

תורת היונאות להעברת מידע מבוססת, כפי הנראה, על הרצון הטבעי של היונה לחזור לשוכב המוצא שלה, כשהיא מונחית על-ידי חוש טבעי. המשמעות היא שדואר יונים יכול לפעול רק כשהשולח מחזיק את היונים של המקבל. יונת דואר מאומנת ומאולפת היטב מסוגלת לעוף לטווח של עד 1,000 ק"מ, במהירות של כ-70 קמ"ש ולגמוא מרחק של כ-750 ק"מ ביום.

התשדורות שהעבירו יוני דואר נכתבו על נייר דקיק ("נייר יונים" בפי הממלוכים), הוכנסו לתוך גליל קטן - טוטף - והוצמדו לרגליהן. תשדורת כזו בתקופת ה"הגנה" כונתה בשם "יונוגרמה" (מלשון טלגרמה - מברק). השימוש ביוני דואר עמד במרכז של אחת

הפרשיות הדרמטיות שחוזה היישוב העברי בארץ ישראל במהלך מלחמת העולם הראשונה - חיסולה של מחתרת ניל"י. היו אלה אנשי המחתרת שעשו את הניסיון הראשון בארץ להשתמש ביוני דואר.

13 יוני דואר שוגרו מזכרון יעקב ומעתלית לעבר הכוחות הבריטיים שחנו בפורט-סעיד בין החודשים יולי לספטמבר 1917, והעבירו להם מידע מודיעיני על מצב הצבא הטורקי, ששלט אז בארץ. שלוש היונים האחרונות שוגרו ב-3 בספטמבר 1917. אחת מהן נחתה לרוע המזל בחצר המושל הטורקי בקיסריה, נתפסה וגרמה לחיסולה של מחתרת ניל"י בידי השלטונות העותומניים ולמותה הטרגי של שרה אהרונסון "גיבורת ניל"י".

קשר היונים היווה את אחד מאמצעי הקשר ב"שירות הקשר" של ה"הגנה". אברהם עץ-הדר מירושלים וד"ר צבי לוי (צ'רלי) מתל-אביב היו "נושאי הדגל" בתחום זה.

ב-7 ביוני 1939 ערך עץ-הדר "ניסוי שכנוע" בפני צמרת פיקוד ה"הגנה". הוא הפריח יונת דואר עם טוטף ויונוגרמה בתוכו מבית הוועד הפועל בת"א שהגיעה בשלום לשוכב בירושלים. בניסוי נכחו ישראל גלילי ומפקדי ה"הגנה" הבכירים, שהמליצו בפני בן גוריון לרכוש יוני דואר.

בן גוריון הקציב 75 לירות ארצישראליות ושלח את עץ-הדר לבלגיה לרכוש יונים. זה גייס שם

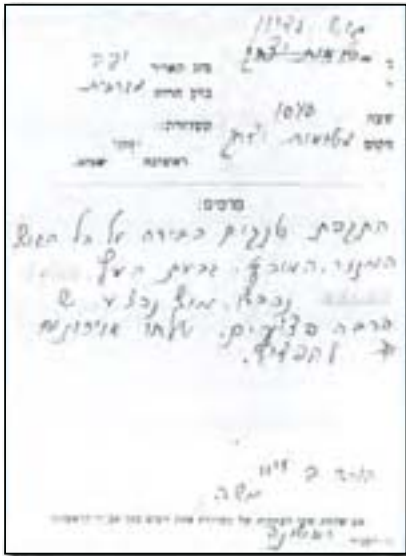
את סכומי הכסף הדרושים וחזר לארץ עם 144 יונים. השוכב הראשון הוקם בירושלים והיונים טופלו על-ידו. השוכב השני הוקם בתל-אביב על גג ביתו של צבי לוי, שגם טיפל בהן. בהמשך הוקמו שוכבים אזוריים בקרית חיים, בכפר מנחם, ביגור, בגבעת ברנר, בגדרה ובמקומות נוספים. מכאן ואילך השימוש בקשר יונים הלך והתרחב ונועד בעיקר לקשר בין יישובים, במבצעי ההתיישבות, בפעולות ה"הגנה", במסעות הפלמ"ח ועד לשימוש מבצעי במלחמת העצמאות ובראשית ימי צה"ל.

ב"ליל הגשרים" (ב-17 ביוני 1946) - בו פוצצו בו-זמנית על-ידי כוחות ה"הגנה" והפלמ"ח 11 גשרים בגבולות א"י - תוכנן כי אחד מאמצעי הקשר יהיה יוני דואר. בסופו של דבר רק היחידה שפוצצה את גשר אלנבי (בפיקודו של חיים בר לב, לימים הרמטכ"ל), הצטיידה בזוג יונים ושחררה אותן בעת הנסיגה הסבוכה. אחת היונים הגיעה לשוכב בכפר מנחם עם הידיעה על תוצאות הפעולה.

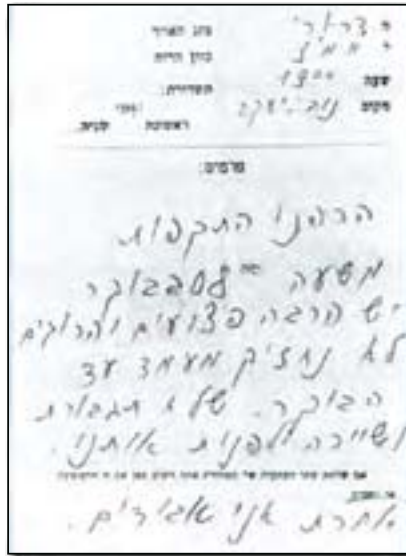
מסעות הפלמ"ח היו מן האימונים המפרכים והמפורסמים ב"הגנה". הפלוגות נהגו לקחת איתן יוני דואר על מנת לדווח על המצב. בתום מסע כזה לאום רשרש (אילת) נשלחה יונה והגיעה בשלום לשוכב בכפר מנחם - טווח של 240 ק"מ.

באחד ממבצעי ההתיישבות הגדולים לפני קום המדינה, ב-6 באוקטובר 1946 (מוצאי יום הכיפורים), עלו על הקרקע בו-זמנית 11

יונגרמות ממלחמת העצמאות

התשדורת האחרונה מגוש עציון הנצור

התשדורת האחרונה מנווה-יעקב ערב נפילתה

שהגיע הזמן לשחזר את האנדרטה ולהקימה מחדש. המפקד הכריז מיד שהוא "מרים את הכפפה".

בחוודש מרס 2012, במסגרת ערב הוקרה למפקדי בה"ד 7 לדורותיהם, נערך טקס הסרת הלוח מעל האנדרטה שהוקמה מחדש. להפתעתי הרבה, הוצב גם לוח זכוכית גדול ליד האנדרטה ועליו חרוטות מילות השיר. אכן, הפתעה נעימה ומרגשת, אך מעבר לכך, חשוב ביותר ששמל מורשת לתקופה מרתקת הושב על כנו למען הדורות הבאים.

היונגרמה עבור תעבור

ההרים ירעמו והדרך תחול יונה אלמונית חוצה את הגבול לרגלה טוסף ובו תשדורת חשובה ובלבה תפילה אחת ויחידה היונגרמה עבור תעבור.

מניצנים הנצורה ומרמת רחל מגוש עציון לעטרות ולהראל גם בימים של קרבות ושל אש המסען היקר לא יינטש היונגרמה עבור תעבור.

מעל ערבות הנגב והרי הגליל משק כנפי יונה משימיע צליל מעל שדות הקטל, מחושך לאור עושה יונה אלמונית דרכה אלי דור היונגרמה עבור תעבור.

מה יפה היונה בפשטות מעופה מרחפת ביום ובליל, בשרב ובקרה מקורה אל על וכנפיה פרוסות לרווחה בשומרה על תקשורת אמינה היונגרמה עבור תעבור.

חגי גרי

הכתבה המלאה באתר "צוות": www.tzevet.org.il

נקודות יישוב בנגב. ידוע על חמש נקודות מתוך האחת עשרה שבהן היו יוני דואר ואלה העבירו תמונת מצב על הנעשה ביישובים החדשים. שימוש נפוץ ביונים נעשה במלחמת העצמאות. בשיירת יחיעם המפורסמת שעלתה לקיבוץ הנצור ב-27 במרס 1948, היו גם 14 יונים מאולפות והן נהרגו בצומת כברי יחד עם 47 חללי השיירה.

ב-12 במאי 1948, ביום הקרב האחרון לפני נפילת גוש עציון, נשלחו מהגוש הנצור שתי יונים. שתיהן הביאו פרחים על התקפת טנקים כבדה על יישובי הגוש ובקשה לסיוע אווירי. ב-14 במאי 1948 שוגרה יונה מעטרות הנצורה, ועל אף הסערה והגשם, היא הגיעה לירושלים תוך 14 דקות בלבד, והביאה ידיעה כי בשל תקלה נשאר היישוב ללא קשר אלחוטי. ב-16 במאי 1948 שוגרה יונה מנווה יעקב לירושלים עם בקשה לפנות אותם כי לא יחזיקו מעמד עד הבוקר. באותו לילה נסוגו אנשי עטרות ונווה יעקב לעבר הר הצופים.

עם הקמת צה"ל הוקמה גם יחידת היונאים של חיל הקשר, שכללה כ-800 יונים. היחידה שכנה במטה חיל הקשר בשרונה (כיום הקריה) ובחודש מרס 1949 הועברה לבה"ד 7 (גבעת האלחוט" דאז). ליחידה נקבעו תקנים, דרכי טיפול ביונים, תורת הפעלה, ספרות מקצועית, אימונים ושגרה.

בראשית דרכו עשה צה"ל שימוש נרחב בקשר יונים, הן באימונים והן במבצעים. בתרגיל הצה"לי הדו-צדדי הגדול הראשון - תרגיל "צמד" - שהתקיים בשנת 1951, הופעל קשר יונים והנושא אף זכה לכיסוי תקשורת בשבועון "במחנה", לרבות תמונת שער. בשנת 1953 היו ביחידה כ-1,000 יונים. השוכך המרכזי היה בה"ד 7 ושוככים אזוריים מוקמו

בנצרת, בירושלים, בבאר שבע, באילת וביחידות צה"ל, לרבות בגדוד 890.

הצנחנים התאמנו בצניחה עם יונים, באמצעות סל נשיאה שנקשר לחגורת הצנחן, והיונים שוחררו מהסל עם נחיתת הצנחן על הקרקע. במבצע "קדש", הצנחנים במיתלה צנחו עם יוני דואר. קצין הקשר של גדוד 890 באותם ימים, אשר הפעיל את היונים, היה קלמן מגן (לימים אלוף, מפקד אוגדה 252 שנפטר באופן פתאומי בתום מלחמת יום הכיפורים).

ככל שחיל הקשר התקדם ואמצעי הקשר השתכללו, הלך והצטמצם השימוש ביונים בצה"ל, עד לחיסולה הסופי של יחידת היונאים בסוף שנות החמישים.

עם חיסול היחידה הוקמה בבה"ד 7 אנדרטה ליונה האלמונית, שהתנוססה לתפארת כל באי הבסיס והחיל. אולם בעת הרחבת הבסיס, הדחפורים עלו כנראה על האנדרטה וכך נעלם מן העולם שריד מורשת אחרון לתקופה המרתקת.

ובאופן אישי: בשנים האחרונות נעשו ניסיונות לשחזר את האנדרטה, אך הם לא צלחו. בתחילת שנת 2012, במסגרת טקס השקת ערכת מורשת על בה"ד 7 שנערך בעמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, סיפרתי, בין היתר, על נפלאות השימוש ביוני דואר וגם קראתי שיר שחיברתי במיוחד לרגל האירוע, המבטא את רוח התקופה. פניתי למפקד הבסיס, אל"ם מיקי בוסקילה, ואמרתי

האנדרטה ל"יונה האלמונית" שהוקמה מחדש עם השיר "היונגרמה עבור תעבור"